

ธนาคารต้นไม้

เครื่องมือแก้วิกฤตชีวิตเกษตรกร และวิกฤตประเทศ

ประเวศ วะสี

๑.

ความล่มสลายของระบบชีวิตชนบท

การพัฒนาที่ผ่านมาได้พาชีวิตของเกษตรกรเข้าไปสู่ความล่มสลาย และเข้าไปติดบ่วงหนี้สินที่ไม่มีวันหลุด เมื่อระบบชีวิตชนบทแตกทำลาย สังคมทั้งหมดก็ไม่ยั่งยืน นำไปสู่วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง ที่เข้ามาบรรจบกันอย่างซับซ้อนและยากต่อการแก้ไข สังคมไทยทั้งหมดเขาไปติดบ่วงวิกฤตการณ์ที่หาทางออกไม่ได้

Norman Uphoff แห่งมหาวิทยาลัยคอร์เนล กล่าวว่า “ความยั่งยืนของสังคมชนบททำให้สังคมทั้งหมดยั่งยืน”

สังคมไทยทั้งหมดจะหลุดจากบ่วงวิกฤตการณ์ได้ ถ้าทำให้ระบบสังคมชนบทยั่งยืน

ธนาคารต้นไม้เป็นเครื่องมือแก้วิกฤตระบบชีวิตของเกษตรกร และดังนั้นจึงแก้วิกฤตประเทศด้วย

๒.

โศกนาฏกรรมของแผ่นดินไทย

ระบบชีวิตเกษตรกรล่มสลายลงเมื่อประเทศนำระบบการเกษตรที่ประเทศจักรวรรดินิยมทำกับประเทศเมืองขึ้นของตนเข้ามาใช้

เดิมประเทศในเขตร้อนมีธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เกษตรกรปลูกข้าว ปลูกผัก ปลูกผลไม้ เลี้ยงปลา เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ เลี้ยงหมู เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย มีอาหารการกินสมบูรณ์ ระบบชีวิตและสิ่งแวดล้อมอยู่ในสมดุล ไม่ต้องซื้อปุ๋ยซื้อยาฆ่าแมลง เป็นเช่นนั้นมานับด้วยพันปี การผลิตอาหารได้เหลือกินทำกินให้เป็นแหล่งอารยธรรมใหญ่ๆ จะเป็นอารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุ อารยธรรมลุ่มแม่น้ำฮวงโห หรือเราอาจจะเรียกว่า อารยธรรมสุวรรณภูมิบ้างก็ได้

เมื่ออังกฤษยึดครองประเทศต่างๆเป็นเมืองขึ้น ได้จัดระบบการเกษตรใหม่เช่นให้ศรีลังกาปลูกชาอย่างเดียวไม่ต้องปลูกข้าว ให้เอาข้าวจากพม่ามากิน ทั้งนี้เพื่อความสะดวกของเจ้าอาณานิคม

นิคมที่จะทำมาค้าขายเอากำไรจากส่วนเกิน เกิดการเกษตรปลูกพืชเชิงเดี่ยว (Monocrop) ขึ้นมา แทนที่การทำหลายๆอย่าง เช่น ปลูกข้าวอย่างเดียว ปลูกปออย่างเดียว ปลูกอ้อยอย่างเดียว ฯลฯ

การปลูกพืชเชิงเดี่ยวทำให้ธรรมชาติเสียสมดุล

การที่ธรรมชาติเสียสมดุลทำให้ระบบชีวิตของเกษตรกรรมล่มสลายลง ดังต่อไปนี้

(๑) ทำลายป่าซึ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพ มีต้นไม้หลายร้อยชนิด เพื่อปลูกพืชชนิดเดียว ภายใน ๕๐ ปีที่ผ่านมาป่าไม้ของเราลดลงจากเคยมีกว่า ๒๒๐ ล้านไร่ เหลือเพียง ๘๐ ล้านไร่ หรือประมาณร้อยละ ๒๐ ของพื้นที่ประเทศไทยทำให้ดินน้ำลำธารเหือดแห้ง หน้าฝนน้ำก็ท่วมมาก ขึ้น เพราะขาดต้นไม้ที่จะดูดซับน้ำไว้ เมื่อป่าหมดไป ชาวบ้านก็ยากจนลง เพราะน้ำป่าเป็นซุปเปอร์มาร์เก็ตของคนจน ที่ไปเก็บนกเก็บเห็ด ขุดมัน จับสัตว์ หาไม้มาปลูกบ้าน ทำฟืน

(๒) การปลูกพืชอย่างเดียวเป็นจำนวนมากทำให้ดินจืด และการระบาดของแมลงที่ลงกินพืชทำให้ต้องซื้อปุ๋ยซื้อยามาแมลง ปรกติธรรมชาติของป่าไม่มีใครต้องไปใส่ปุ๋ยหรือใช้ยามาแมลง เพราะธรรมชาติรักษาสมดุลของตัวเอง โดยที่ต้นไม้บางชนิดจับไนโตรเจน สามารถสร้างปุ๋ยได้และเวลามีต้นไม้หลายชนิดขึ้นคละปะปนกัน แมลงแต่ละชนิดไม่สามารถเพิ่มจำนวนจนมากเกินไป เพราะชนิดของต้นไม้และชนิดของแมลงมีความจำเพาะกัน ต้นไม้บางชนิดก็มีฤทธิ์ขับแมลง เช่น สะเดา

(๓) ยามาแมลงลงไปฆ่าจุลินทรีย์ซึ่งอยู่ในดิน ซึ่งทำหน้าที่สร้างปุ๋ยทำให้ดินมีโอชะ นอกจากนั้นยังฆ่าไส้เดือน ซึ่งเคยทำหน้าที่พรวนดินทำให้ดินโอชะและแน่นเป็นดินตายยามาแมลง ยังฆ่าหอย ปู ปลา ที่อยู่ในนา ปนเปื้อนพืชผักทำให้อาหารมีสารพิษเจือปนไปสู่ผู้บริโภคสารพิษยังลงสู่แม่น้ำลำคลอง การใช้ยามาแมลงจำนวนมากในการเกษตรแบบนี้ทำให้ประเทศไทยเป็นแผ่นดินอาบยาพิษ ทำลายสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภค ทำให้คนไทยเป็นมะเร็งและมีความพิการมากขึ้น

(๔) ชีวิตของเกษตรกรถูกพลิกจากการทำเกษตรกรรมเพื่อชีวิตไปสู่ธุรกิจที่ขาดทุน คือการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น ปอ มันสำปะหลัง ทำให้ต้องซื้อทุกอย่างที่ต้องกินต้องใช้ อะไรที่เกษตรกรขายจะถูกกดราคาอะไรที่เกษตรกรซื้อจะแพง เพราะต้องผ่านการเอากำไร นาในรูปยี่ปั่ว ชาปั่ว สี่ปั่ว สภาพขายถูกซื้อแพงทำให้เป็นหนี้และเป็นหนี้ที่ไม่มีวันหลุด เพราะเกษตรกรอยู่ในระบบที่ขาดทุน หนี้ในระบบนั้นดอกเบี้ยรุนแรงมาก ถึงร้อยละ ๑๐-๒๐ ต่อเดือน ต่อให้เป็นคนขยันและไม่มีอบายมุขก็เอาตัวไม่รอด ในเมื่อติดบ่วงหนี้ที่ดินที่เคยมีก็ตกเป็นของคนอื่น ลูกสาวที่แสนรักก็ตกไปเป็นโสเภณี

นี่คือโศกนาฏกรรมของแผ่นดินไทย

พบแสงสว่างที่ระบบชีวิตกลับคืนสู่ดุลยภาพ

คนไทยจำนวนมากได้กลับค้นพบระบบชีวิตที่คืนสู่ดุลยภาพ มหาอยู่สุนทรชัยที่สุรินทร์ก็ ดี ผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิมที่จะเข่งเทราก็ดี ครอบาสุทธินันท์ ปรัชญาพทุทธิ์ ที่บุรีรัมย์ก็ดี ผู้ใหญ่ผาย สร้อยสระกลางกับคุณคำเคื่อง ภาณี ที่บุรีรัมย์ก็ดี นายแพทย์อภิสิทธิ์ กับคุณหมอมหาณัติพิชัย ธำรงวราร กูร ที่อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งทำงานกับปราชญ์ชาวบ้าน จำนวนมากก็ดี ล้วนพบ ตรงกันจากการปฏิบัติจริงว่าเกษตรเพื่อชีวิต ที่ทำทุกอย่างเพื่อกิน กินทุกอย่างที่ทำ เหลือแจกบ้างขาย บ้าง ว่าระบบชีวิตคืนกลับสู่ดุลยภาพ ดังนี้

(๑) หนี้ลดลงจนหมดไป เงินออมเพิ่มขึ้นๆ เพราะออกจากระบบการเกษตรที่ขาดทุน

(๒) มีกินอิ่ม สุขภาพดี เพราะงานไม่หนักเกิน ปลอดสารพิษ เพราะไม่ต้องซื้อปุ๋ยเคมีและยา ฆ่าแมลง การปลูกพืชหลายๆชนิด เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ ทำให้ธรรมชาติสัมพันธ์กันได้อย่างได้ดุล

(๓) มีดินไม่เพิ่มขึ้น ความหลากหลายทางชีวภาพกลับคืนมา ชาวบ้านสามารถเก็บผัก เก็บ เห็ด ขุดมัน จับสัตว์ หาเห็ด อันเป็นผลพลอยได้จากการมีป่า นอกจากนั้นดินน้ำลำธารและความชุ่ม ชื่นคืนกลับแผ่นดิน

(๔) ดินไม้ที่โตขึ้นๆ กลายเป็นบ้านาญ สามารถเลือกตัดบางต้นโดยไม่เสียความเป็นป่า ต้น หนึ่งๆ ทำประโยชน์ได้ ๑-๔ หมื่นบาท เกษตรกรที่มีดิน ไม้เยอะๆยิ่งแก่ยิ่งสบาย

(๕) ชุมชนซึ่งเดิมอยู่ในระบบชีวิตที่ขาดทุน เหนื่อยและเครียด มีความรุนแรงเช่นการฆ่ากัน เป็นประจำ บัดนี้วิถีชีวิตคืนกลับสู่ดุลยภาพ มีความสงบเย็นความรุนแรงหายไป ในขณะที่ความ รุนแรงกำลังเป็นปัญหาใหญ่ของโลก ระบบชีวิตที่ลดความรุนแรงจึงสำคัญยิ่งนัก

๔

ลงทุนเรื่องต้นไม้ กำไรมากกว่าอย่างอื่นฯ

ลองนึกภาพว่าถ้าเกษตรกร ๕ ล้านครอบครัว ปลูกต้นไม้ครอบครัวละ ๑๐๐๐ ต้น จะเกิด อะไรขึ้น จะเกิดสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้

(๑)ทั้งประเทศจะมีต้นไม้เพิ่มขึ้น ๕,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐ ต้น ความเป็นป่าจะกลับคืนมา ธรรมชาติจะกลับคืนสู่สมดุล ดินน้ำลำธารและความชุ่มชื้นจะคืนกลับ หน้าฝนน้ำก็จะไม่ท่วม เหมือนเดิม อากาศก็จะมีออกซิเจนมากขึ้น และเป็นการจับคาร์บอนออกจากบรรยากาศมีผลไปลด สภาวะโลกร้อน

(๒) ถ้าตัดต้นไม้ไปทำประโยชน์ร้อยละ ๕ ในแต่ละปี ก็ไม่เสียความเป็นป่า แต่จะเป็นต้นไม้ที่เอาไปทำประโยชน์ปีละ ๒๕๐ ล้านต้น ทำประโยชน์ได้ต้นละ ๑-๔ หมื่นบาท ถ้าคิดอย่างต่ำ ต้นละ ๑ หมื่นบาทก็จะเป็นเงินถึงปีละ ๒,๕๐๐,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐ หรือ ๒.๕ ล้านล้านบาท มากเกินพอที่จะล้างหนี้เกษตรกรทั้งหมด ทำให้เกษตรกรหลุดจากบ่วงหนี้สินอย่างถาวร

ไม้กระดานนั้นความต้องการไม่มีที่สิ้นสุดทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อเอาไปทำเฟอร์นิเจอร์ และปลูกบ้าน การเพาะชำ ปลูก การแปรรูปไม้ การขายกระดาน การเอาไม้ไปทำของเล่น เพื่อส่งออก รวมทั้งงานศิลปะต่างๆ จะสร้างงาน สร้างรายได้ สร้างมูลค่าเพิ่มอย่างมหาศาล

(๓) ระหว่างที่รอต้นไม้โตไม่ใช่อยูเปล่าๆ เพราะสามารถปลูกพืชอื่นๆ ที่จะมีรายได้ประจำวัน ประจำสัปดาห์ ประจำเดือน ประจำปี รวมทั้งเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ และอื่นๆ อีกมากมาย หลายอย่าง รายได้จากต้นไม้เป็นบำนาญเสียมากกว่า แต่เป็นบำนาญที่ดีกว่าบำนาญที่เป็นเงิน เพราะค่าเงินมันลดได้ไม่มีความมั่นคง แต่ต้นไม้โตขึ้นเรื่อยๆ มูลค่าเพิ่มขึ้นตลอดเวลา ยิ่งแก่ยิ่งสบาย

(๔) ทั้งหมดจะเกิดความมั่นคงทั้งสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ ชีวิตจิตใจ สุขภาพ พร้อมกันไป พร้อมทั้งรองรับให้สังคมเศรษฐกิจในเมืองดีขึ้นด้วย เศรษฐกิจจากต้นไม้จะเชื่อมโยงไปยาวไกล ที่ทำให้เศรษฐกิจของคนข้างบนดีขึ้น สังคม ชนบทที่มั่นคง และมีภูมิคุ้มกันจะสามารถรองรับคนว่างงานที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจข้างบนได้เป็นอย่างดี

(๕) เมื่อคำนึงถึงมูลค่าที่เป็นตัวเงินและคุณค่าอื่นๆ โดยรอบด้าน แล้วการลงทุน เรื่องต้นไม้ กำไรมหาศาลมากกว่าการลงทุนอื่นๆ ลองเปรียบเทียบกับรายได้จากการฝากเงินกับธนาคารที่หายไปถึงหมด

๕.

ธนาคารต้นไม้ จุดบรรจบของประสบการณ์และนโยบาย

รศ. ซึ่งมีประสบการณ์กับเรื่องของเกษตรกรมายาวนาน ได้ยกร่างโครงการธนาคารต้นไม้ ซึ่งถ้ารัฐบาลทำเป็นนโยบาย และมีกลไกการบริหารจัดการที่ดี เกษตรกรทั้งประเทศจะหลุดออกจากวงจรวิกฤต ประเทศชาติจะมั่นคง มีหลักการดังนี้

(๑) รัฐจัดให้เกษตรกรมีที่ทำการเกษตรเพื่อชีวิต และปลูกต้นไม้ให้มากที่สุด

(๒) รัฐบาลออกพันธบัตรต้นไม้ ตามมูลค่าที่ประเมินจากชนิดและจำนวนของต้นไม้ มีกำหนดชำระหนี้พันธบัตรพร้อมทั้งดอกเบี้ย ๕ ปี และ ๑๐ ปี

(๓) เกษตรกรสามารถใช้พันธบัตรต้นไม้เป็นเครดิต เพื่อย้ายหนี้ระบบมาเป็นหนี้ในระบบ และพักชำระหนี้ได้

(๔) เมื่อครบกำหนดรัฐชำระค่าพันธบัตรพร้อมทั้งดอกเบี้ยให้เกษตรกร โดยนำเงินมาจากเลือกตัดต้นไม้ไปทำประโยชน์ ถ้าประโยชน์จากไม้ที่เกษตรกรปลูกสูงกว่าราคาพันธบัตรเท่าไร ก็จ่ายเพิ่มให้เกษตรกรไปตามจำนวนนั้นด้วย

(๕) รัฐช่วยดำเนินการคิดคาร์บอนเครดิตเป็นรายได้เพิ่มให้เกษตรกรอีก

จะเห็นได้ว่าทั้งหมดนี้รัฐไม่ต้องจ่ายงบประมาณก้อนโตเลย จ่ายแต่ค่าส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน

ประเทศเราลำบาก เพราะนักการเมืองที่ไม่สุจริตมุ่งแต่ทำโครงการที่ใช้งบประมาณมากๆ เพื่อจะโกงกิน แต่ประชาชนไม่ได้รับประโยชน์ ส่วนโครงการที่เป็นประโยชน์แต่ไม่ใช้เงินมากนักการเมืองที่ไม่สุจริตจะไม่ทำความทุกข์เข็ญจึงเกิดขึ้นทุกหย่อมหญ้า หวังว่านายกรัฐมนตรีคนปัจจุบันจะมุ่งมั่นทำโครงการดีๆ เพื่อเกษตรกรและผู้ใช้แรงงานทั่วประเทศ ดังเรื่องธนาคารต้นไม้เป็นต้น

๖.

กลไกการบริหารยุทธศาสตร์

ความคิดชัดของประเทศอย่างหนึ่ง คือขาดการบริหารยุทธศาสตร์ จาก ครม. ไปกระทรวง มีช่องว่างมาก เพราะกระทรวงมักจะบริหารยุทธศาสตร์ไม่เป็น ได้แต่ไปคุมกรมในกระทรวง ยุทธศาสตร์เป็นเรื่องข้ามกระทรวง อะไรดีๆ ถ้ายกให้กระทรวงไปทำมักจะคิดชัดด้วยระบบราชการ เรื่องธนาคารต้นไม้นี้จะเกี่ยวข้องกับหลายกระทรวง และเกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองท้องถิ่น สภาองค์กรชุมชน ธกส. ควรตั้งสำนักงานโครงการธนาคารต้นไม้ เป็นสำนักงานเล็กๆ ไม่เป็นส่วนราชการ มีผู้รู้เรื่องนี้ดีที่สุดและสามารถขับเคลื่อนเชิงยุทธศาสตร์ และเชื่อมโยงกับนายกรัฐมนตรี ได้ ที่นายกรัฐมนตรีจะใช้ความเป็นผู้นำทำให้โครงการฝ่าอุปสรรค และความเล็ดหล่นทั้งหลายทั้งปวงไปสู่ความสำเร็จได้

ที่ผ่านมารัฐแก้ปัญหาอะไรไม่ค่อยสำเร็จ เช่นแก้ความยากจนไม่ได้ แก้ความ อยุติธรรมในสังคมไม่ได้ แก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่ได้ แก้ความรุนแรงไม่ได้ ฯลฯ เพราะขาดกลไกบริหารยุทธศาสตร์ที่มีสมรรถนะ ขอให้ช่วยกันทำความเข้าใจเรื่องนี้ให้ดี ประเทศไทยมีทรัพยากรมาก เกินพอที่จะสร้างสุขภาวะให้คนไทยทุกคน ถ้ามีสัมมาทิฐิเกี่ยวกับการพัฒนา และมีกลไกการบริหารยุทธศาสตร์ที่มีสมรรถนะ การขาดเครื่องมือการบริหารจัดการที่ดีเป็นปัญหาเรื้อรังของรัฐเรื้อรามา หวังว่ารัฐบาลจะให้ความสนใจเรื่องนี้อย่างจริงจัง จะได้พัฒนาบ้านเมืองให้เป็นผลสำเร็จ เพื่อสุขภาวะของคนไทยทั้งมวล